

DOI: 10.32999/ksu2307-8030/2019-33-40

УДК 336.773:331.55

Савчук Н.В.
*доктор економічних наук,
професор кафедри міжнародних фінансів
Київського національного економічного університету
імені Вадима Гетьмана*

Золотарьова О.В.
*кандидат економічних наук,
доцент кафедри фінансів та обліку
Дніпровського державного технічного університету*

РОЗВИТОК КРЕДИТНИХ СПІЛОК ЯК ЧИННИК СОЦІАЛЬНОЇ ТА ДІЯЛЬНІСНОЇ МОБІЛЬНОСТІ В УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ

У статті обґрунтовується необхідність формування якісно нових підходів до розробки як теоретико-методичних так і практичних рекомендацій щодо розвитку кредитних спілок в Україні, оскільки вони можуть створити фінансовий базис ефективного задоволення потреб населення та суб'єктів господарювання, сприяти стабілізації соціально-економічного становища держави та стимулювати соціальну й діяльну мобільність українського суспільства. Проводиться моніторинг показників діяльності українських кредитних спілок, виділяються проблемні аспекти. Формулюються пріоритети подальшого розвитку кредитних спілок, в першу чергу, за напрямом агрокредитування. Висвітлюються результати SWOT-аналізу впливу кредитних спілок України на активізацію соціальної та діяльної мобільності та окреслюються наслідки для українського суспільства.

Ключові слова: кредитні спілки, агрокредитування, соціальна та діяльна мобільність, SWOT-аналіз, чинник, розвиток, наслідки, українське суспільство.

Савчук Н.В., Золотарьова О.В. РАЗВИТИЕ КРЕДИТНЫХ СОЮЗОВ КАК ФАКТОР СОЦИАЛЬНОЙ И ДЕЯТЕЛЬНОСТНОЙ МОБИЛЬНОСТИ В УКРАИНСКОМ ОБЩЕСТВЕ

В статье обосновывается необходимость формирования качественно новых подходов к разработке как теоретико-методических так и практических рекомендаций по развитию кредитных союзов в Украине, поскольку они могут создать финансовый базис эффективного удовлетворения потребностей населения и субъектов хозяйствования, способствовать стабилизации социально-экономического положения государства и стимулировать социальную и деятельностную мобильность украинского общества. Проводится мониторинг показателей деятельности украинских кредитных союзов, выделяются проблемные аспекты. Формулируются приоритеты дальнейшего развития кредитных союзов, в первую очередь, по агрокредитованию. Освещаются результаты SWOT-анализа влияния кредитных союзов Украины на активизацию социальной и деятельностной мобильности и очерчиваются последствия для украинского общества.

Ключевые слова: кредитные союзы, агрокредитование, социальная и деятельностная мобильность, SWOT-анализ, фактор, развитие, последствия, украинское общество.

Savchuk Nataliia, Zolotaryova Olga. CREDIT UNIONS' INVESTIGATION AS A FACTOR OF SOCIAL AND LABOR MOBILITY IN UKRAINIAN SOCIETY

The article substantiates the necessity of formulating qualitatively new approaches to the development of both theoretical, methodological and practical recommendations for the development of credit unions in Ukraine, since they can create a financial basis for effective satisfaction of the needs of the population and business entities, promote stabilization of the socio-economic situation of the state and stimulate social and labor mobility of Ukrainian society. The historical preconditions of the formation of credit unions in the world and Ukraine are considered, their place among other financial institutions is clarified. The indicators of activity of Ukrainian credit unions are monitored, problematic aspects are highlighted. The ways of further development of credit unions are formulated. The results of

SWOT-analysis of the influence of Ukrainian credit unions on the activation of social and labor mobility in Ukrainian society are highlighted. In a post-crisis situation, credit unions can act as a catalyst for social and activity mobility, which will allow them to quickly overcome the negative effects of the crisis. It is necessary to emphasize the uniqueness of the position of credit unions in the financial services market. Not only do they allow to meet a wide range of needs of the population and small business, which in turn positively influences the formation of solvent demand in the national economy. That is why the state is obligated to help the credit unions system to overcome the temporary financial turmoil caused by the general crisis in the domestic society and to continue improving the regulatory acts. Lending to small and medium-sized agricultural producers is one of the priority and most promising directions of activity of credit unions. As part of the development of agro-credit, credit unions should more actively cooperate with rural councils, advisory services, business associations, but the most effective advertising is positive feedback from borrowers using these institutions.

Keywords: credit unions, agrocredit, social and labor mobility, SWOT analysis, regulation, factor, development, Ukrainian society.

Постановка проблеми. У теперішніх економічних умовах одним з головних пріоритетів в діяльності вітчизняного уряду постає реформування фінансової системи і, не в останню чергу, системи організації й функціонування ринку фінансових послуг відповідно до провідних міжнародних стандартів.

Кредитні спілки є важливим суб'єктом останнього і останніми роками їх значення постійно зростає, що обумовлено цілою низкою обставин. По-перше, негативні наслідки кризових явищ в банківському секторі України, такі як: скорочення кількості банківських установ та їх філій; зниження рівня кредитування через нестачу кредитних ресурсів і зростання частки простроченої заборгованості клієнтів в кредитному портфелі банків, що змушує їх підвищувати відсоткові ставки, переглядати умови кредитування й критерії кредитоспроможності позичальників; падіння рівня довіри до фінансових установ, що призводить до відтоку депозитних ресурсів; девальваційні тенденції в динаміці курсу гривні. По-друге, недосконалість правового регулювання ринку фінансових послуг України, висока політична заангажованість управлінських рішень у фінансовій сфері, надмірний рівень доларизації [1, с. 57] і нестабільність валютних курсів. По-третє, низький рівень доходів та життя населення, гостра нестача коштів на товари довгострокового користування, обмежені можливості створення малого й середнього бізнесу, в тому числі, в сільськогосподарській сфері, та в цілому достатньо висока соціальна напруженість в суспільстві внаслідок незадоволеності громадянами умовами існування й ведення підприємницької діяльності, що надалі обумовлює масову міжнародну міграцію трудових ресурсів України.

Такі реалії загострюють необхідність підвищеної уваги до розвитку кредитних спілок, які мають суттєві переваги, порівняно з банківськими та іншими фінансовими установами: Проте на сьогодні суспільство недостатньо проінформоване щодо напрямів і наслідків розвитку діяльності кредитних спілок, їх розповсюдження носить в основному регіональний характер. Гостро постає питання забезпечення фінансової стабільності кредитних спілок, спроможності виконувати власні зобов'язання [2, с. 70]. В той же час перехід до прибуткової форми організації діяльності зробить кредитні спілки подібними до банків, що докорінно змінить їх сутність як різновиду кооперації, перетворить його виключно на комерційне підприємство [3, с. 86].

На сучасному етапі розвитку економіки України постає потреба у якісно нових підходах до розробки як теоретико-методичних так і практичних рекомендацій щодо розвитку кредитних спілок. Саме вони можуть створити фінансовий базис ефективного задоволення потреб населення та суб'єктів господарювання в умовах подолання кризи [4, с. 12], забезпечити стабілізацію соціально-економічного становища країни [5, с. 423], а також, на нашу думку,

стимулювати соціальну й діяльну мобільність в суспільстві.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематиці розробки напрямів розвитку кредитних спілок присвячено праці таких вітчизняних науковців: О. Абакуменко, О. Василик, Н. Внукова, О. Волкова, В. Гончаренко, О. Гриценко, М. Крушка, Р. Коцовська, О. Луцишин, М. Малік, Л. Негребецька, А. Пантелеймонок, А. Пожар, К. Пожитнов, В. Роечко, А. Степанова, Г. Стоянов та інші. Дослідженню підходів до регулювання діяльності кредитних спілок приділяли наступні зарубіжні вчені: А. Дежарден, Е. Делан, М. Лурье, Ж. Матука, У. Стеджер, У. Райффайзен, Х. Шулце-Деліч, Р. Якобсон та інші. Проте варто зазначити, що в нинішніх умовах набуває особливого інтересу вивчення впливу розвитку кредитних спілок на соціальну й діяльну мобільність вітчизняного суспільства. В той же час важливим є перегляд підходів до державного регулювання цього процесу, оскільки на фоні відсутності ефективного законодавства, системи регулювання та пруденційного нагляду не рідко створювались загрози для виникнення під виглядом кредитних союзів та «фінансових пірамід» [3, с. 87].

Мета дослідження – здійснення моніторингу стану та перспектив розвитку кредитних спілок України в контексті посилення їх позитивного впливу на соціальну та діяльну мобільність.

Виклад матеріалу дослідження та його основні результати. Варто підкреслити, діяльність кредитних спілок має неприбуткову кооперативну природу, що відрізняє їх від інших суб'єктів фінансового ринку [6, с. 121]. Як наголошує В. Ткачук, метою функціонування кредитних спілок є не фінансовий результат від діяльності, а забезпечення своїх членів необхідними кредитними ресурсами та отримання соціального ефекту для всього суспільства, тобто, як нам вбачається, стимулювання висхідної соціальної мобільності в суспільстві [7, с. 12].

Відзначимо, що сьогодні в Україні превалюють класичні схеми організації діяльності кредитних спілок: участь переважно фізичних осіб, обмеженість входження нових учасників, консервативність стратегій розвитку, вузько-критеріальність об'єднання членів кредитних спілок. Але сучасні реалії функціонування економіки потребують, зокрема, посилення орієнтації на розвиток малого та середнього бізнесу і розширення спектру послуг. Так, орієнтація на активізацію, в першу чергу, діяльну мобільність, на нашу думку, відповідає пропозиція Г. Стоянова розглядати під кредитною спілкою відкритий ресурсний центр, який створюється переважно підприємцями – фізичними особами та представниками приватних господарств роздрібного та малого бізнесу на добровільних засадах з метою отримання широкого спектра персоналізованих фінансових послуг за рахунок об'єднаних грошових внесків [8, с. 41].

Доцільно звернутися до висвітлення основних сучасних тенденцій у функціонуванні вітчизня-

Таблиця 1

Динаміка показників діяльності кредитних спілок України

Показник	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	1 кв. 2018	Відхилення
Кількість кредитних спілок (КС))	613	617	624	589	588	462	378	375	-238
Кількість членів КС, тис. осіб	1 062,4	1 095,9	980,9	821,6	764,6	642,9	564,1	566,2	-496,2
Кількість членів КС, які мають депозити, тис. осіб	48,0	44,9	40,3	31,5	26,5	41,1	21,7	21,6	-26,4
Кількість членів КС, які мають кредитні договори, тис. осіб	249,3	254,0	233,6	186,6	162,2	148,6	134,3	131,8	-117,5
Загальні активи, млн. грн.	2 386,5	2 656,9	2 598,8	2 338,7	2 064,3	2 032,5	2 169,8	2 233,2	-153,3
Капітал, млн. грн.	942,9	1 088,7	1 055,6	1 048,7	1 040,9	1 044,4	1 062,5	1 079,2	136,3
Кредити членам КС, млн.грн.	2 237,4	2 531,0	2 349,1	1 994,4	1 792,7	1 799,5	1 902,3	1 966,4	-271
Внески членів КС на депозити, млн. грн.	1 185,5	1 287,5	1 330,1	989,8	855,2	831,8	937,0	984,7	-200,8

Таблиця 2

Розподіл кредитних спілок України за кількістю членів

Показник	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	1 кв. 2018	Відхилення
до 1 тис. осіб	324	305	305	244	236	204	155	150	-174
від 1 тис. до 10 тис. осіб	187	186	180	160	145	125	111	111	-76
від 10 тис. до 20 тис. осіб	18	19	12	9	9	9	11	11	-7
більше 20 тис. осіб	0	3	7	6	5	3	1	1	1
Всього	529	513	504	419	395	341	278	273	-256

них кредитних спілок. Дані про динаміку основних показників їх діяльності за 2011-2017 роки [10] наведено в таблиці 1.

Згідно зі статистичними даними, загальний обсяг активів кредитних спілок до кінця 2017 року збільшився в порівнянні з 2016 р. – до 2 170 млн. грн., а на кінець 1 кварталу 2018 року – до 2 233,2 млн. грн. – намітилась позитивна тенденція їх зростання, але з 2011 року загальне зменшення активів склало на 153,3 млн. грн. [10].

Лідерами за розмірами активів є спілки м. Києва та Київської області (405,5 млн. грн.), Херсонської (256,1 млн. грн.) та Івано-Франківської (219,6 млн. грн.), областей.

Більшість кредитних спілок (на кінець 2017 року – 155 або 55,8%, на кінець 1 кварталу 2018 року – 150 або 54,9%) об'єднує незначна кількість учасників – до 1 тис., а більш ніж третина спілок (на кінець 2017 року 111 або 39,9%, на кінець 1 квар-

талу 2018 року – 111 або 40,6%) об'єднує від 1 тис. до 10 тис. учасників [10] (таблиця 2).

На рисунку 1 деталізовано динаміку кредитування та залучення внесків членів кредитних спілок України з кінця 2011 року і по 1 квартал 2018 р.

Найбільшим попитом, продовжують користуватися споживчі кредити (54,6% суми кредитів або 1040,9 млн. грн. на 31.12. 2017 р. і 54% або 1065,2 млн. грн. на 31.03.2018 р.). На другому місці – кредити на нерухоме майно (21,5% або 410,4 млн. грн. на 31.12.2017 р. та 398 млн. грн. або 20,2% на 31.03.2018 р.). Найменша частка в загальному обсязі кредитів (2,5%, або 48,4 млн. грн. на 31.12.2017 р. і 3,4% або 66,3 млн. грн. на 31.03.2018 р.) припадає на кредитування фермерських господарств [10].

Найбільша кількість кредитних спілок на 31.12.2017 р. – 90 (32,4%) – надавали кредити за середньозваженою ставкою в межах від 40% до 50% річних, майже половина спілок (53%) надавали

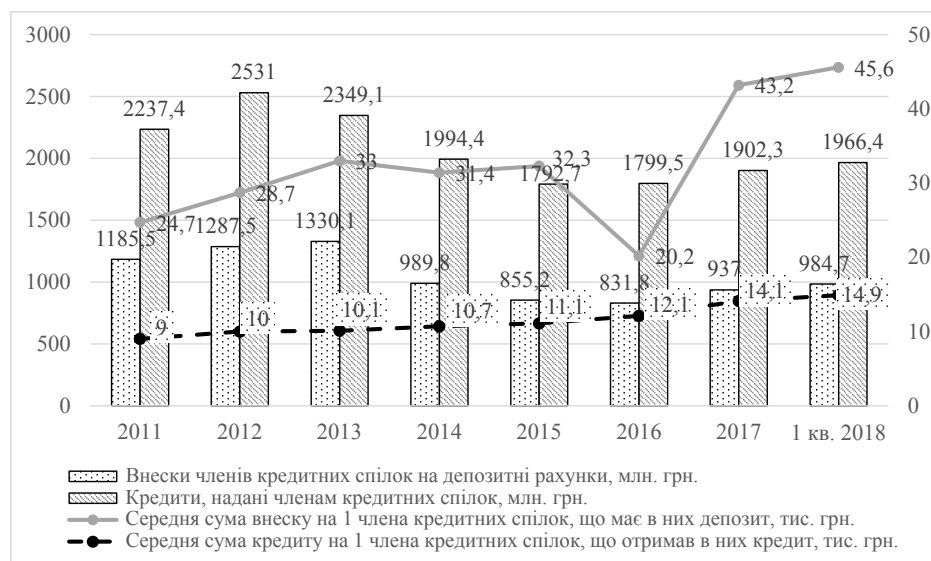

Рис. 1. Динаміка кредитування та залучення внесків членів кредитних спілок України в 2011-2017 рр.

учасникам кредити за ставкою від 30% до 50% річних [10]. На 31.03.2018 р. тільки третина кредитних спілок – 85 (31,2%) – надавали кредити за середньозваженою ставкою в межах від 40% до 50% річних, більше половини кредитних спілок (54,3%) – за відсотковою ставкою в межах від 30% до 50% річних.

Головними проблемними аспектами в діяльності діяльності кредитних спілок в Україні є: відсутність ефективного механізму захисту прав членів кредитних спілок [11, с. 537]; недостатній доступ до дешевих ресурсів, неналежний сервісний супровід, низький рівень системної інтеграції кредитних спілок у режимі саморегулювання; існування значної кількості кредитних спілок, які у своїй діяльності не дотримуються основних принципів міжнародного кооперативного руху й вимог щодо захисту прав їх членів; неврегульованість питань нагляду за їх діяльністю, загальна нестабільна економічна і політична ситуація в країні; недовіра до фінансових установ.

Але одна з найгостріших проблем – кредитування на селі. Немає надійних законів про приватизацію, про продаж і купівлю землі. Фермери, дрібні сільськогосподарські підприємства не мають можливості поставити землю під заставу і отримати позики для розвитку. Банк кредитує за наявності заставного майна і якщо його вартість на 200-250% перевищує суму позики. Кредитні спілки 80% кредитів надають під поруку і лише 20% – під заставу, причому заставою може бути худоба. Отже, кредитні спілки могли б розвиватися й далі за цим напрямом, але існують стримуючі моменти – дотепер вони можуть кредитувати фермерів як фізичних осіб, але не мають права кредитувати фермерські господарства як юридичних осіб. Тривалий час це питання не вирішується на законодавчому рівні. На сьогодні в Україні зареєстровано близько 40 тис. фермерських господарств, але наразі вони, по суті, є сільгоспідприємствами з великою кількістю найманих працівників і вже вичерпали свій ресурс, тому нема сенсу сподіватися на їх кількісне збільшення.

Відповідно, пріоритетні вектори діяльності кредитних спілок в питаннях агрокредитування у теперіш-

ніх умовах наступні: організація мережі сільського кредитування на основі відповідних законодавчих змін, активне консультування мешканців села, кредитування інфраструктури сільськогосподарського виробництва, створення умов для підвищення рівня життя і обслуговування сільського населення.

Слід наголосити, що як виявилось, кредитні спілки, порівняно з банками та іншими фінансовими установами, мають на сьогодні суттєві переваги, які можуть позитивно вплинути на соціальну та діяльну мобільність: 1) участь членів в управлінні – учасники кредитної спілки є споживачами послуг й одночасно її співвласниками, можуть впливати на її діяльність; 2) неприбутковість діяльності – працює в першу чергу заради задоволення фінансових потреб членів спілки; 3) максимальна наближеність до споживачів послуг та індивідуальний підхід до їх потреб – сприятливі графіки оплати суми кредиту («тіла кредиту») та процентів, підбір терміну внеску, консультування як правильно планувати бюджет сім'ї, складати бізнес-план; 4) зрозумілість продуктів – фінансові продукти відрізняються простотою умов та якістю, що значно зменшує вірогідність того, що клієнт заплутається в економічних термінах або отримає дорожчу послугу; 5) активне мікрокредитування – працюють з позичальниками, яким потрібні невеликі суми, а у селах – це чи не єдині джерела фінансування; 6) зручність і швидкість – це невеликі фінансові установи, що дозволяє їм не оформлювати зайву кількість документів; 8) доступна ціна.

На основі проведеного дослідження було здійснено SWOT-аналіз впливу кредитних спілок України на активізацію соціальної та діяльну мобільності в українському суспільстві, результати якого наведено в таблиці 3.

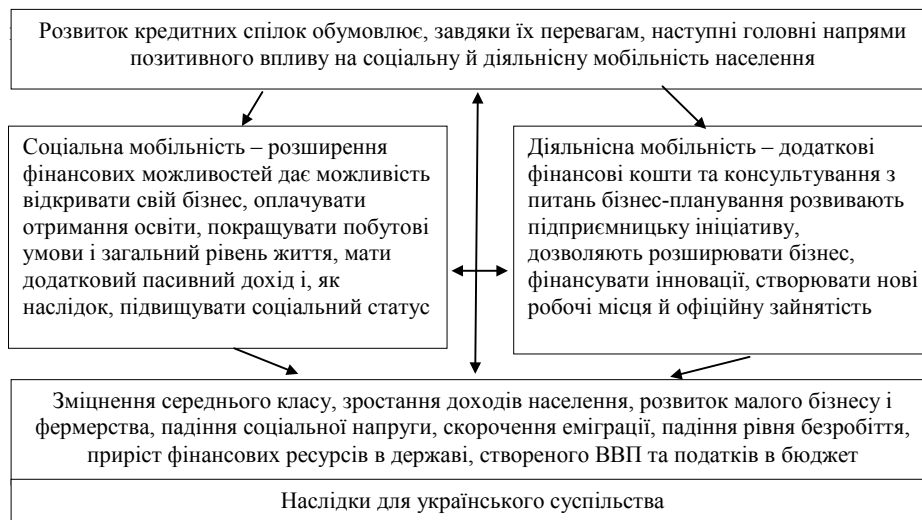
Виходячи з вищевикладеного, на рисунку 2 наведено авторський погляд на наслідки розвитку кредитних спілок на соціальну й діяльну мобільність населення.

Важливим підґрунтям, на нашу думку, для подальшого розвитку кредитних спілок виступає реформування законодавства, що регулює діяльність кредит-

Таблиця 3

SWOT-аналіз напрямів впливу кредитних спілок на активізацію соціальної та діяльну мобільності в українському суспільстві

	Позитивний вплив	Негативний вплив
Внутрішні середовище	Strengths (сильні сторони)	Weaknesses (слабкі сторони)
	1) баланс інтересів внаслідок неприбутковості; 2) демократичність управління, участь в ньому членів; їх рівноправність; 3) поєднуються ознаки фінансової установи і громадського осередку; 4) більшість спілок створюються в межах однієї адміністративно-територіальної одиниці, що дозволяє мати індивідуальний підхід до кожного члена спілки; 5) простота і якість продуктів, швидкість оформлення, доступна ціна	1) винятковий характер отримання послуг – надаються лише членам; 2) вузька спеціалізація діяльності; 3) член кредитної спілки ризикує внесеними коштами, як і будь-який власник підприємства, бо безпосередньо бере участь в управлінні спілкою; 4) існує безнадійна заборгованість позичальників, що вказує на відсутність вагомих гарантій у поверненні кредиту та недостатній рівень контролю за заборгованістю
Зовнішні середовище	Opportunities (можливості)	Threats (загрози)
	1) зорієнтовані на задоволення нагальних потреб громадян на паритетних основах; 2) здебільшого працюють з малозабезпеченим населенням, відіграючи соціальну роль; 3) стимулюють споживчі можливості; 4) вирішуються державні соціальні проблеми (житлове будівництво, ремонт, енергозбереження, сільське господарство); 5) в сільській місцевості часто є єдиною доступною фінансовою установою; 6) пропонують мікрокредитування для розвитку бізнесу; 7) кредитні спілки, акумулюючи частину ВВП, мають можливість перетворювати її на інвестиційний ресурс для забезпечення економічного розвитку	1) законодавство, що регулює діяльність кредитних спілок потребує суттєвих змін; 2) відсутність гарантії повернення членам кредитних спілок їх внесків на депозитні рахунки у зв'язку з відсутністю державної системи гарантування таких внесків; 3) недостатнє розуміння громадянами України і представниками державних органів природи та можливостей в активізації соціальної та діяльну мобільності; 4) конкуренція з боку банків та інших фінансових установ; 5) загальна нестабільність у державі, девальвація гривні, коли довгострокове кредитування та депозити вважаються ризиковими, а довіра до фінансових установ – низького рівня

Рис. 2. Наслідки позитивного впливу від розвитку кредитних спілок на соціальну й діяльнісну мобільність для українського суспільства

них спілок. Зокрема, проект змін до Закону України «Про кредитні спілки» зареєстровано у Верховній Раді України ще 21.04.2017 за № 6405, але відхилено [13]. Порівняно з чинним законом, цей опроектує передбачає такі позитивні зміни: членами спілок, крім фізичних осіб, можуть бути юридичні (фермерські господарства, кооперативи, професійні спілки зі статусом первинних або місцевих, релігійні організації); вдосконалюється процедура ведення обліку членів; розширюються напрями діяльності кредитних спілок – крім традиційних фінансових послуг «депозити-кредити», спілки зможуть брати участь у платіжних системах, здійснювати перекази коштів, виступати посередником у реалізації фінансових послуг своїм членам, які надаються іншими фінансовими установами, зокрема послуг у сфері страхування, надавати в оренду власне майно, поступатися правом вимоги за кредитним договором, здійснювати випуск та обслуговування електронних платіжних засобів. Отже, варто активніше продовжувати роботу з впровадження таких змін.

Висновки. Головними висновками дослідження є наступні: 1) в умовах посткризового стану кредитні спілки можуть виступити тим каталізатором соціальної та діяльнісної мобільності, що дасть змогу швидкими темпами прискорити економічний розвиток. Потрібно погодитися з фактом унікальності положення кредитних спілок на ринку фінансових послуг. Вони не тільки дають змогу задовольнити широкий спектр потреб населення і малого бізнесу, а й позитивно впливають на формування платоспроможного попиту в системі національної економіки. Саме тому держава має сприяти системі кредитних спілок подолати тимчасові фінансові негаразди, спричинені загальною кризою у вітчизняному суспільстві та продовжити реформування нормативно-законодавчих актів; 2) на увагу заслуговує важливість вдосконалення й внутрішніх процесів кредитної спілки – потрібен постійний аналіз діяльності даних установ, поточне та стратегічне планування з метою швидкого реагування на проблемні ситуації [12, с. 876]; 3) кредитування малих та середніх сільгоспвиробників є одним з пріоритетних і найбільш перспективних напрямів діяльності кредитних спілок, отже вони мають більш активно співпрацювати з сільськими радами, дорадчими службами, асоціаціями підприємців, сільськими кооперативами, розвиваючи агрокредитування.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Підгайна Х.О. Характеристика кредитних спілок та їхня роль на ринку кредитних ресурсів. *Молодий вчений*. 2015. № 5. Ч. 2. С. 57–60.
2. Коцовська Р.Р. Шляхи забезпечення розвитку кредитних спілок на сучасному етапі реформування фінансового сектору України. *Науковий вісник Національного лісотехнічного університету України*. 2016. Вип. 26.2. С. 70–76.
3. Мозальова М.В. Правові проблеми функціонування кредитних спілок в Україні в умовах фінансової нестабільності. *Право та інновації*. 2015. № 4(15). С. 86–91.
4. Стоянов Г.С. Удосконалення механізму розвитку кредитних спілок України : дис. ... канд. екон. наук : 08.00.08 «Гроші, фінанси і кредит» ; Сумський державний університет. Суми, 2016. 180 с.
5. Шкварчук Л.О., Цікайло М.А. Аналіз діяльності кредитних спілок на ринку фінансових послуг України. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. 2014. № 811. С. 422–425. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VNULPL_2014_811_63 (дата звернення: 15.12.2018).
6. Еш С.М. Фінансовий ринок : навчальний посібник. 2-ге вид. Київ : Центр учбової літератури, 2011. 528 с.
7. Ткачук В.Ю. Кредитні спілки на ринку фінансових послуг України : дис. ... канд. екон. наук : 08.00.08 «Гроші, фінанси та кредит» ; ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана». Київ, 2013. 190 с.
8. Єлісеєва О.К., Стоянов Г.С. Сучасний стан розвитку кредитних спілок України. *Економіст*. 2013. № 4. С. 40–43.
9. Річні звіти Нацкомфінпослуг. *Офіційний сайт Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг*. URL: <https://www.nfp.gov.ua/ua/Richni-zvity-Natskomfinposlugh.html> (дата звернення: 15.12.2018).
10. Інформація про стан і розвиток кредитних установ України. *Офіційний сайт Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг*. URL: <https://www.nfp.gov.ua/ua/Informatsiia-pro-stan-i-rozvytok-kredytnykh-ustanov-Ukrainy.html> (дата звернення: 15.12.2018).
11. Добровольська О.В. Програма захисту вкладів кредитних спілок. *Економіка та суспільство*. 2016. № 2. С. 536–540. URL: http://economyandsociety.in.ua/journal/2_ukr/95.pdf (дата звернення: 15.12.2018).
12. Роечко В.В., Боженко А.С., Іванова А.С. Сучасний стан та проблеми функціонування кредитних спілок в Україні. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2016. № 10. С. 874–876. URL: <http://global-national.in.ua/archive/10-2016/220.pdf> (дата звернення: 15.12.2018).
13. Про кредитні спілки : проект Закону України від 21 квітня 2017 р. № 6405 / Верховна Рада України. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/JH4XX00A.html (дата звернення: 15.12.2018).